

https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2045%D0%B0&skl=9

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та доповн. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.

Загиней-Заболотенко Зоя Аполлінаріївна,
начальник відділу аналітичної та правової
роботи Касаційного кримінального суду
управління аналітичної допомоги
касаційним судам та Великій Палаті
Верховного Суду департаменту аналітичної
та правової роботи Апарату Верховного
Суду, доктор юридичних наук, професор

КВАЛІФІКАЦІЯ ДОБРОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ПОСАД КОЛАБОРАНТАМИ ЗА СУКУПНІСТЮ З ДЕРЖАВНОЮ ЗРАДОЮ – ЛАМАЮЧИ СТЕРЕОТИПИ

Неоднозначним питанням на сьогодні в судовій практиці є кваліфікація дій громадян України, колаборантів, які добровільно зайняли посади як пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських незаконно створених органах державної влади на тимчасово окупованій території, так і не пов'язані зі здійсненням таких обов'язків, а також в незаконно створених судових та правоохоронних органах. Превалюючим підходом при цьому є кваліфікація таких дій лише за відповідною частиною ст. 111-1 КК. Такий варіант кваліфікації підтримується й більшістю науковців. На мою думку, така кваліфікація є непрявою, оскільки не враховує всього обсягу дій, вчинених колаборантом. Основними аргументами на користь такого підходу такі.

1. Добровільне зайняття громадянином України посади, про яку йшлося вище, передбачає виникнення такого юридичного факту, як призначення особи на певну посаду. Власне після того, коли такий юридичний факт, як добровільне зайняття громадянином України посади, передбаченої у частинах 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК, відбувся, є всі підстави кваліфікувати її дії за вказаними частинами цієї статті як закінчене посягання. Всі наступні дії на цій посаді, а саме здійснення професійної функції, не охоплюються складом колабораціонізму та потребують самостійної кваліфікації.

2. Добровільне зайняття посад у нормативному розумінні частин 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК є спеціальним видом державної зради у формі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту. І саме в

такому разі має місце конкуренція загальної (державна зрада у формі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту) та спеціальної норми (добровільне зайняття громадянином України посад, передбачених у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК).

3. У ч. 1 ст. 111 КК передбачено три самостійні та альтернативні форми державної зради, які не можуть містити елементів одна одної. Наприклад, здійснення підривної діяльності проти України на виконання завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників, вчинене після переходу громадянином України на бік ворога в період збройного конфлікту, повинно інкримінуватися додатково та бути відображеним у формулюванні обвинувачення.

4. Тлумачення поняття підривної діяльності у разі виконання професійної функції громадянином України після переходу на бік ворога в період збройного конфлікту (після зайняття посади судді в незаконно створеному судовому органі на тимчасово окупованій території) послідовно здійснюється у правових позиціях Верховного Суду (постанови від 27.10.2021 у справі № 759/7443/17, від 21.12.2022 у справі № 759/5737/17, від 22.08.2023 у справі № 759/4148/17). При цьому констатується, що здійснення «суддею» незаконно створеного суду на тимчасово окупованій території від імені російської федерації, держави-агресора, і є наданням допомоги у проведенні підривної діяльності проти України як самостійної форми державної зради. Адже у такому разі має місце фактичне забезпечення становлення та зміцнення окупаційної влади російської федерації шляхом утворення і функціонування незаконно створених окупаційних органів судової влади цієї держави на тимчасово окупованій території, виконання функцій представника окупаційної судової влади російської федерації з метою недопущення контролю української влади на цій території, а, отже, слід констатувати надання громадянином України допомоги рф у проведенні підривної діяльності проти України на шкоду суверенітету та територіальній цілісності України. Тобто послідовна позиція Верховного Суду полягає в тому, що здійснення громадянином України «правосуддя» від імені російської федерації у незаконно створеному «суді» на тимчасово окупованій території охоплюється такою формою державної зради, як надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України на виконання завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників.

5. Результати тлумачення диспозицій ч. 1 ст. 111 КК та частин 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК у їх взаємозв'язку вказують на те, що кореспондуючи діями у них, які й визначають співвідношення відповідних норм як загальної та спеціальних, є перехід на бік ворога в умовах воєнного стану та добровільне зайняття посад у незаконно створених органах влади, в тому числі в окупаційній адміністрації

держави-агресора, або в незаконно створених судових чи правоохоронних органах (відповідно). Тому саме в цьому випадку слід вирішувати питання про кваліфікацію у разі конкуренції загальної та спеціальної норм, віддаючи перевагу останнім. Тобто саме в такому разі дії громадян України потрібно кваліфікувати за частинами 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК.

6. Здійснення професійної функції громадянином України на посадах, перелічених у диспозиціях частин 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК, не охоплюється складами цих злочинів, лежить поза їх межами, а тому з урахуванням правил кваліфікації такі дії слід додатково кваліфікувати за сукупністю з ч. 2 ст. 111 КК.

Саме така кваліфікація, за сукупністю ч. 2 ст. 111 та частин 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК, відповідає принципам кримінально-правової кваліфікації, зокрема принципу повноти кваліфікації, відповідно до якого кваліфікація повинна бути завершеною та вичерпною. Про завершеність та вичерпність кваліфікації можна говорити, зокрема, у випадку, коли кримінально-правову оцінку отримало кожне з діянь, вчинених особою, а при її здійсненні використані всі необхідні чинні кримінально-правові норми.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДІТЕЙ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Однією з важливих суспільних проблем, що потребує практичного вирішення, є застосування різних видів насильства щодо дітей. Звернемо увагу на положення ч. 2 ст. 52 Конституції України, де зазначено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом [1].

Крім того, Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. [2] закріпив право на захист від усіх форм насильства (ст. 10) та визначив жорстоке поводження з дитиною як будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини (ст. 1).